

Kolodvorska 13
1000 Ljubljana
Slovenija
T: +386 1 239 22 13
F: +386 1 239 22 16
E: info@kinodvor.org
www.kinodvor.org

Kinodvor.
Mestni kino.

Razredni sovražnik 15+

pedagoško gradivo

avtorica Petra Gajžler

kazalo

o filmu	3
filmografski podatki.....	3
krajša vsebina.....	4
daljša vsebina.....	4
zanimivosti.....	7
kritike.....	7
iz prve roke	8
o avtorju	8
intervju z Rokom Bičkom.....	9

izhodišča za pogovor po filmu	14
profesor Zupan.....	14
dijaki	15
drugi odnosi znotraj šole in šolski sistem	16
o filmu in njegovih izraznih sredstvih	18
 dodatne dejavnosti.....	20

Kinodvor dovoljuje in spodbuja nadaljnjo uporabo gradiva za filmsko-vzgojne namene. Veseli bomo vaših odzivov, poročil o uporabi, konkretnih učnih priprav na film, predlogov in pripomb. Gradivo je oblikovano kot pomoč staršem in strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Za vse druge uporabe nam pošljite pisno prošnjo na kinobalon@kinodvor.org.

Kolofon | **Razredni sovražnik** • Gradivo za učitelje in starše Kinobalon • Avtorica: Petra Gajžler • Uredila: Barbara Kelbl • Jezikovni pregled: Mojca Hudolin • Slikovno gradivo iz filma **Razredni sovražnik**: Fivia/arhiv Kinodvora • Izdal v elektronski obliki: Javni zavod Kinodvor, 2015

uvodna beseda

Film **Razredni sovražnik** je posnet po resničnih dogodkih na novomeški gimnaziji, ki jo je obiskoval tudi režiser in scenarist Rok Biček. Zgodba nas popelje v razred maturantov, ki se pred koncem leta soočijo z zamenjavo razrednika, kmalu za tem pa še s tragično izgubo sošolke. Novi profesor takoj po prihodu zaostri ocenjevalna merila in okrepi vzgojno komponento. To pri dijakih vzbudi nezadovoljstvo, ki se po sošolkinem samomoru, za katerega krivijo novega profesorja, sprevrže v kolektivno jezo in upor. Pedagoško gradivo vsebuje osnovne podatke o filmu, zanimivosti o njegovem nastanku, izhodišča za pogovor po filmu ter napotila za dodatne dejavnosti. O filmu boste lahko več izvedeli tudi v intervjuju z režiserjem Rokom Bičkom.

o filmu

filmografski podatki

naslov **Razredni sovražnik**

država produkcije Slovenija

leto produkcije 2013

tehnični podatki DCP, 2.35:1, 112 minut

jezik slovenski, nemški

režija Rok Biček

scenarij Nejc Gazvoda, Rok Biček, Janez Lapajne

direktor fotografije in snemalec Fabio Stoll

montaža Janez Lapajne, Rok Biček

produkcija Aiken Veronika Prosenc, Janez Lapajne

igrajo Igor Samobor, Nataša Barbara Gračner, Tjaša Železnik, Maša Derganc, Robert Prebil, Voranc Boh, Jan Zupančič, Daša Cupevski, Doroteja Nadrah, Špela Novak, Pia Korbar, Dan David Mrevlje Natlačen, Jan Vrhovnik, Kangjing Qiu

distribucija Fivia – Vojnik

festivali in nagrade (izbor)

Film je leta 2013 na 28. beneškem tednu kritike dobil nagrado Združenja evropskih in sredozemskih filmskih kritikov – nagrado FEDEORA. Istega leta je na 16. festivalu

slovenskega filma dobil več nagrad, med drugim tudi vesno za najboljši film, najboljšega glavnega igralca in najboljšo fotografijo ter nagrado kritikov FIPRESCI za najboljši film. Večkrat je bil nagrajen na različnih festivalih po Evropi, pa tudi v Združenih državah Amerike in Izraelu.

krajša vsebina

Zaradi različnih pogledov na življenje in pedagoške metode se zaostrijo odnosi med gimnazijci in novim profesorjem nemščine. Ko ena od gimnazijk naredi samomor, njeni sošolci učitelja obtožijo, da je odgovoren za njeno smrt. Razred se združi v upor proti profesorju, vendar se konflikt med profesorjem in dijaki kmalu naseli tudi med dijake same. Spoznanje, da zadeve niso tako črno-bele, pride prepozno.

daljša vsebina

Pred koncem šolskega leta razred maturantov dobi novega razrednika in profesorja nemščine Roberta Zupana, ki že po predstavitveni uri izrazi zaskrbljenost. Dijaki se mu nezbrani in nemirni, njihova razredničarka, ki odhaja na porodniški dopust, pa pripisuje te lastnosti mladosti ter razposajenosti. Na zadnji uri ji v razredu podarijo voziček, dijakinja Sabina pa na željo razredničarke in razreda zaigra na klavir.

Luka, eden izmed dijakov, obišče šolsko psihologinjo, ki mu skuša s pogovorom in simbolično razlago žalovanja pomagati ob izgubi mame. Medtem se v razredu med odmorom dijaki pogovarjajo, kam bi šli na maturantski izlet; debato vodi glasni predsednik razreda Tadej. Zadržana sošolka Sabina in sošolec Primož, ki so mu najvažnejše odlične ocene, podata svoje mnenje o izletu, vendar Sabininega sploh ne slišijo, Primoževo pa naleti na negativen odziv. Po odmoru sledi prva šolska uro s profesorjem Zupanom. Ob njegovem prihodu v razred so dijaki zmedeni – ne vedo, ali morajo vstati ali ne. Pri razredničarki jim namreč tega ni bilo treba početi. Profesor Zupan jim razloži, zakaj se mu zdi ta šolski ritual nujen in pomemben, pa tudi kakšno vlogo imajo družbeni rituali v življenju. Šolsko uro nadaljuje v nemščini in od učencev zahteva, da ravnajo enako.

Sledi ura športne vzgoje, kjer Tadej glasno zagovarja idejo, da je edina normalna družina takšna, kjer sta prisotna oče in mati. Luka in Mojca se ne strinjata z njim, Sabina pa nemirno

strmi predse, ga molče posluša in potem izgine na stranišče. Po koncu pouka se zateče k šolskemu klavirju, na katerega zaigra Chopinov Preludij, op. 28, št. 15. V sicer praznem razredu je poleg Sabine še profesor Zupan, ki posluša njeno igranje na klavir. Naenkrat v razred stopi sošolka Maruša, ki je v klopi pozabila šal. Prizor, ki mu je priča, se ji zdi nenavaden, zato o njem pove ostalim sošolcem. V razredu se pojavijo namigovanja, da so profesorju Zupanu všeč mladoletnice. Maruša ga označi celo za pedofila.

Sabina in sošolec Nik, ki je hkrati tudi šolski DJ, zamudita k uri profesorja Zupana, ker sta bila na vaji za pustni koncert. Profesor ju zaradi zamude nenapovedano vpraša in oceni z negativno oceno. Med odmorom Nik profesorju Zupanu, ki ga dijaki zaradi vztrajne uporabe nemščine med šolskimi urami okličejo za nacista, preko šolskega radia posveti Wagnerjevo pesem Valkira. Isti dan profesor Zupan da Sabini še eno priložnost za pozitivno oceno. Sprašuje jo, kaj bi rada počela v življenju, in ji svetuje, naj nadaljuje z igranjem klavirja, ker ji gre to veliko bolje od rok kot nemščina. Za pozitivno oceno od nje zahteva, da mu v nemščini razloži, kaj pomeni beseda zguba. Sabina s pomočjo slovarja odgovori, nato pa v stiski in solzah zapusti njegov kabinet. To opazijo tudi sošolci.

Naslednji dan Sabine ni v šolo. Profesor razredu sporoči tragično novico, da je naredila samomor. Ponudi jim pomoč in izrazi pripravljenost na pogovor o njihovih občutkih. Dijaki po šolski uri razpravljajo o možnih vzrokih za Sabinino dejanje in profesor Zupan kmalu postane razredni sovražnik številka ena. Naslednji dan se o dogodku pogovarjajo z njim, med pogovorom pa Primož spremeni temo in vpraša, ali bodo pred pogrebom pisali esej. Sošolci se zgražajo nad njegovo neobčutljivostjo, profesor Zupan pa ugodni njegovi želji in ob tem poudari, da si v življenju sami postavimo prioritete in sprejemamo odločitve. Profesor se odloči, da bo Primožu kar takoj dal priložnost ocenjevanja, vendar ga sprašuje stvari, ki niso del učne snovi, ampak ga zanima njegovo mnenje na temo samomora in življenja. Primož meni, da se mu ni treba ukvarjati s Sabinino smrtjo, če tega noče. Pri uri telovadbe se mu sošolci maščujejo za izrečene besede in mu med igranjem odbojke poškodujejo nos, vendar vse skupaj prikažejo kot nesrečo.

Dan po pogrebu ima profesor Zupan običajno šolsko uro nemščine. Pri razredu naleti na odpor. Dijakom se zdi, da pouk ne bi smel teči normalno naprej, kot da se ni nič zgodilo, profesor Zupan pa meni, da so imeli dovolj časa za žalovanje. Del dijakov z Luko na čelu protestno zapusti razred. Med njimi so tudi Sabinina najboljša prijateljica Mojca, Tadej in Špela; v šolski knjižnici skupaj z Luko načrtujejo naslednji korak proti profesorju. Na hodniku po stopnišču do

razreda postavijo sveče. Ko Zupan vstopi v razred, dijaki protestno stojijo, kljub temu da jim Zupan reče, naj sedejo. Še isti dan mu v praznem razredu po pouku nastavijo radio: predvajajo Sabinino pesem, ki jo je večkrat igrala na klavir. Ravnateljica razume njihova dejanja kot klic na pomoč, profesor Zupan pa kot provokacijo.

Naslednji dan pišejo esej z naslovom »Človekova smrt je bolj zadeva svojcev kot njega samega«. Skoraj vsi dijaki odidejo iz razreda; poleg Primoža tokrat ostane tudi Mojca. Luka, Špela, Nik in Tadej se z ravnateljico pogovorijo o profesorju Zupanu in ga okrivijo za Sabinino smrt. Pri ravnateljici se oglasita tudi Sabinina starša, ki pripisujeta krivdo sebi in dejstvu, da je Sabina morda izvedela, da je posvojena.

Dijaki gredo pri svojem uporju še korak dlje. Po šolskem radiu profesorja Zupana javno obsodijo za Sabinino smrt in ob tem krivdo prevajajo tudi na šolski sistem. Zaradi tega se spet znajdejo pri ravnateljici, ki od njih zahteva, da se profesorju opravičijo. To stori samo Maruša, Luka pa se na njeno dejanje odzove s psovko; sam svojih dejanj ne obžaluje in se za njih tudi ne bo opravičil, ravno nasprotno. Na podlagi obsodb, ki so jih povedali že po radiu, zahteva opravičilo od profesorja Zupana. Profesor se ne opraviči, zato Luka protestno zapusti razred, tokrat z nacističnim pozdravom in vojaško hojo. Njegovemu vzoru sledijo še nekateri dijaki. V dilemi, kaj narediti glede vedno bolj skrajnih dejanj uporniškega razreda, ravnateljica pokliče na obisk bivšo razredničarko, vendar niti to pomaga, saj dijaki brez premisleka za tragični dogodek obsodijo tudi njo.

Naslednji dan dijaki v razredu pričakajo profesorja Zupana z maskami Sabininega obraza. Profesor se na njihovo dejanje odzove tako, da si enako masko nadene tudi sam, s čimer dijake preseneti. Z masko na obrazu prosi Mojco, da prebere esej, ki ga je napisala o Sabininem samomoru. V njem iskreno izrazi svoja čustva v zvezi s Sabino in njeno odločitvijo. Mojca s strani ostalih upornih dijakov zaradi napisanega eseja naleti na neodobranje. Konflikt med dijaki se ob pretepu Luke in Tadeja še zaostri. Ravnateljica in profesor Zupan se ne strinjata o načinu reševanja nastale situacije in v sporu so tudi sami dijaki. Zadevo skušajo rešiti skupaj s starši na roditeljskem sestanku. Luka in Tadej se morata drug drugemu opravičiti, Luka pa se celo zahvali profesorju Zupanu, da ni posegel po najstrožjem pedagoškem ukrepu – izključitvi iz šole, ki mu je grozila zaradi njegovih dejanj.

Zadnji šolski dan si dijaki in profesor Zupan prvič zares prisluhnejo in si iskreno, kolikor pač kdo od njih zmore, povejo, kaj jih je v tragični situaciji motilo, kaj so opazili drug pri drugem. Dijaki se odpravijo na maturantski izlet, vendar brez profesorja Zupana in brez Sabine.

zanimivosti

Novomeško gimnazijo, na kateri se je tragični dogodek v resnici pripetil, sta obiskovala tako režiser Rok Biček kot tudi soscenarist filma Nejc Gazvoda.

Vse prizore razen enega na severnem Jadranu so posneli v času poletnih počitnic na Gimnaziji Novo mesto.

Igralka Daša Cupevski, ki igra Sabino, je za vlogo v filmu obiskovala inštrukcije iz klavirja.

kritike

»Razredni sovražnik, ki bi ga lahko vrteli na triple-billu s Cantetovim Razredom in Lonerganovo Margaret, je film o ljudeh, ki ne sprejemajo odločitev. Ki se niso sposobni odločati. Ki ne vedo, kaj bi počeli. Ki ne vedo, kako bi živeli. Sabina se je po drugi strani odločila. Sprejela je odločitev. Za razliko od vseh ostalih v tem filmu. V deželi, v kateri ni nihče sposoben sprejeti odločitve, zasluži odločitev tega, ki naredi samomor, absolutno spoštovanje. Sliši se ironično, toda v deželi, v kateri nihče ne ve, kaj točno bi počel v življenju, je prav samomorilec najboljši zgled za to, kako živeti. Nihče ne ve, zakaj je Sabina naredila samomor. Niti film tega ne ve. Zakaj je naredila samomor? Zakaj ga drugi niso?/.../ ZELO ZA.«

- Marcel Štefanič, jr., *Mladina*

»Razredni sovražnik /je/ ne samo eden najbolj navdušujočih prvencev zadnjih nekaj let, pač pa tudi eno najbolj kompleksnih in dovršenih del sodobnega slovenskega filma.«

- Denis Valič, *Radio Ars*

»/.../ neverjetno pronicljiva obdukcija najstniške psihe in mentalitete množice, metafora družbenega upora in slogovno preiščljena filmska sonata v odtenkih hladne modrine.«

- Ana Jurc, 'Filmi leta 2013', *MMC RTV SLO*

»Slovenija je dobila svoj film o mladinskem uporu, ki bo verjetno postal klasika.«

- Andrej Gustinčič, *MMC RTV SLO*

iz prve roke

»Mislím, da je **Razredni sovražnik** prišel v našo družbo v času, ko ga ta zelo potrebuje, in da bo na široko odprl prostor za debate v srednjih šolah, pa tudi širše.«

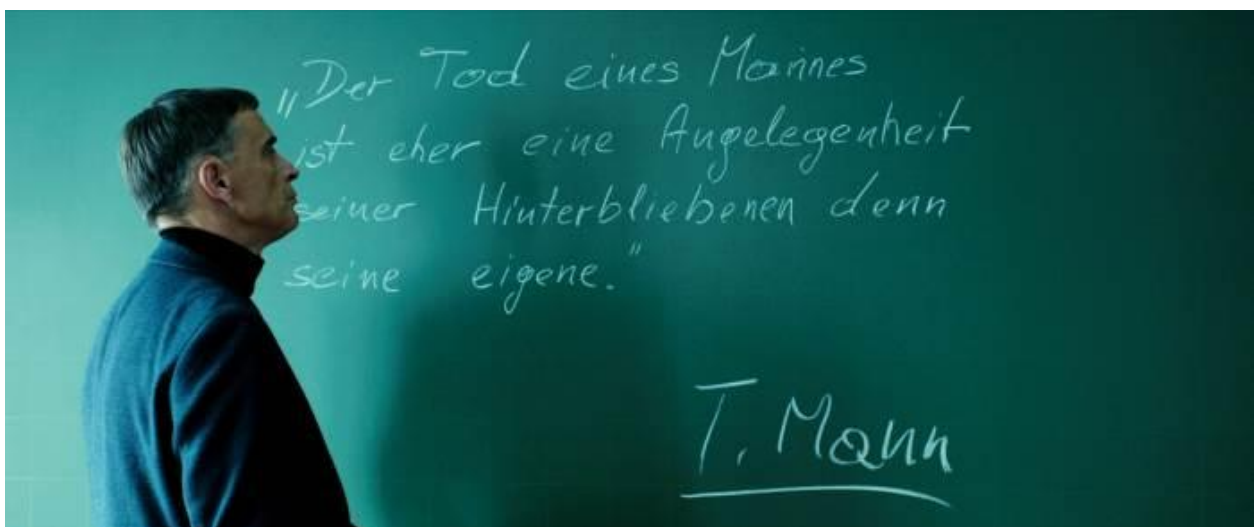
»V filmu je samomor uporabljen kot sprožilni moment za dogodke, ki nato poskušajo prerasti meje šolskih zidov in so odraz današnje splošne družbene klime. Ekstremna situacija prikaže prepad med dvema zelo različnima generacijama, ki ga tragedija le še poglobi.«

»Zanima me način igre, kjer igralec v popolnosti izhaja iz sebe in ne iz vnaprejšnje predstave. Da ne igra, ampak živi življenje lika.«

- Rok Biček, režiser in soscenarist

o avtorju

Rok Biček se je rodil leta 1985 v Novem mestu. Diplomiral je na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo s kratkim filmom **Lov na race** (2010). V filmski svet je vstopil kot obetaven slušatelj Lapajnetove PoElike, občasne akademije za raziskovanje umetnosti filmske režije pod okriljem Triglav filma. V času študija je posnel več kratkih filmov (**Življenje** 2004, **Družina** 2007, **Dan v Benetkah** 2008, **Nevidni prah** 2010), za katere je prejel številne nagrade. **Razredni sovražnik** je njegov režijski celovečerni prvenec.

intervju z Rokom Bičkom

»Razred je postal pomanjšan svet, mikrokozmos naše družbe ali celotne Evrope«

Pogovor z režiserjem Rokom Bičkom o njegovem celovečernem prvencu **Razredni sovražnik**

Kako je prišlo do odločitve, da posnamete film o tej zgodbi?

Sama zgodba je delno osnovana na resničnih dogodkih. Nekaj podobnega se je v samem bistvu zgodilo v času, ko sem obiskoval novomeško gimnazijo, kjer smo film kasneje tudi posneli. Prizori svečk na stopnišču in radijska oddaja med poukom sta bili dve močni podobi, ki sta me spremljali še vrsto let po zaključku gimnazije. To je bila močna zgodba, o kateri je bilo vredno posneti film. Do tega, da sem ga posnel jaz, pa je prišlo po naključju. S soscenaristom filma Janezom Lapajnetom sva ob neki priložnosti debatirala o ideji za njegov četrti film. On je želel delati z mladimi v srednješolskem okolju, kjer bi bila prisotna tudi tema smrti. Ko so bili ti parametri na mizi, sem mu povedal zgodbo, ki sem jo kot opazovalec doživel. Stvar se je začela razvijati naprej, ko smo šli v raziskavo. Opravil sem intervju s takratnimi dijaki, udeleženi v uporih, ki se je zgodil na šoli. Potem je Janez naredil potezo, ki me je presenetila. Predlagal je namreč, da bi film režiral kar jaz, saj sem mlajši in mogoče bolj v stiku s to generacijo, pa tudi zato, ker sem se tako zagnano vrgel v zadevo. Če bi takrat vedel, kaj me čaka, ne vem, če bi si upal iti naprej.

Kakšni so vaši spomini na ta dogodek? Kako ste ga takrat doživeli vi in vaš razred?

Jaz sem bil takrat fazan. Prideš na šolo in si najprej tako ali tako v šoku, ker nisi navajen bolj strogega načina dela, potem pa se zgodi še samomor. Spomnim se radijske oddaje po zvočniku in profesorja matematike, ki je takrat res ugasnil zvočnik. Pri ostalih profesorjih nam na začetku ure ni bilo treba vstajati in posledično tudi na njegovi prvi uri nismo. Potem pa nas je postrojil, kot profesor Robert Zupan v filmu postroji dijake. On je bil velika inspiracija za lik profesorja Zupana, tudi glede pridig o življenju, ampak matematik ne bi imel take širine, kot jo ima profesor nemščine. Takrat tudi ni bil obtožen samo on – obtožbe so letele na vse profesorje. To je v bistvu največja razlika med resničnim dogodkom in filmom.

Zakaj ste se odločili, da v filmu usmerite krivdo samo na eno osebo? Zakaj ravno profesor nemščine?

S tem poenostaviš situacijo. Imaš enega in njih in konflikt med njimi, ostali profesorji pa so obrobni liki, ki samo dopolnjujejo in podpirajo zgodbo. Nemščino sem izbral zato, da so ga dijaki v filmu lahko obtožili, da je »naci«. S tem, ko govori drug jezik, se tudi distancira od njih, saj jezik predstavlja veliko pregrado. Skozi literaturo Thomasa Manna dijakom razlaga, kako naj se spopadejo s situacijo, v kateri so, ker pa jim to predava skozi učno snov v nemščini, pri njih naleti na odklonilen odziv. Ta generacijski šum sem lahko veliko lažje prikazal skozi profesorja, ki je jezikoslovec.

Po samomoru izvemo, da je bila Sabina posvojena. Ste ta podatek vključili z namenom, da bi profesorja Zupana razbremenili krivde, ki so mu jo naprtili dijaki?

V filmu nikjer ne povemo, kaj je razlog za samomor. To je samo eden od možnih razlogov in tega nismo naredili zato, da bi razbremenili profesorja, ampak smo dodatno obremenili še nekoga. To pa so starši. S tem smo naložili dodatno breme sami zgodbi in likom v filmu, o katerih bi se v vsakem primeru vprašali, tudi če jih ne bi vključil v film. V filmu je veliko scenarističnih potez, ki v bistvu odpirajo vprašanja, ne podajajo pa odgovorov. En zanimiv detajl je fotografija, ki jo ima profesor na mizi. Kaj je na fotografiji, nikoli ne vidite. Tako je gledalec prisiljen, da si ustvari lastno fotografijo. Ali je to njegova družina, starši, prijatelj, ali pokrajina, ki ga na nekaj spominja, ni važno. Je nekaj, kar v njem vzbudi neke emocije in ga s tem dela manj brezčutnega, kot ga vidijo dijaki. Gledalcu je tako prepuščeno, da aktivno

soustvarja zgodbo filma. Enako je z vprašanjem, kaj se dogaja z dijaki, ko so doma, ko niso v šoli. Spet je na gledalcu, da si ustvari lastno sliko. Na gledalcu je tudi, da si ustvari mnenje, ali je kriv profesor, ali so krivi starši, ki hčerki niso povedali, da je posvojena, ali je kriv Tadej, predsednik razreda, ker je imel diskriminatoren izpad pred njo. Filmski prostor gre torej tudi ven iz platna in tega se moraš ob snemanju filma zavedati, saj ogromno prispeva k zgodbi. Če se omejiš samo na ekran in platno, boš hitro ugotovil, da ti manjka širina filma.

Močna točka filma je njegova nepristranskost, saj se ne postavi niti na stran dijakov niti na stran profesorjev. Je bilo to težko doseči?

Da. Najtežja naloga je bila ta, da nisem zavzemal strani in da nisem favoriziral enega od likov, čeprav sem imel med snemanjem take popadke in me je kdaj zaneslo. Še dobro, da sem imel ob sebi ljudi, ki so me opomnili, da sem bil v kakšnem trenutku pristranski. To je sicer legitimna odločitev – da se film odločiš posnet na tak način –, ampak mi smo se odločili, da hočemo film peljati v drugi smeri.

Kako so nastali liki dijakov, ki so precej tipični, morda celo nekoliko stereotipni – egoistični piflar, glasni predsednik, pripadnik manjšine, zadržano dekle, nestrpno dekle? Je bil inspiracija za like vaš razred?

Mislím, da ima vsak razred takšne dijake. Zgledoval sem se po razredu, kjer se je to res zgodilo. Pogovoril sem se z ljudmi, ki so dogodek doživeli 13 let nazaj in iz pogovora z njimi sem dobil kup situacij, ki so se zares zgodile, in te situacije so bile okostje filma. 80 % situacij v filmu se je res zgodilo, nekatere smo seveda malo začinili in nekaj smo jih tudi dodali. Piflar, ki je hotel pisat kontrolko pred pogrebom, je resnični lik, ki je to res naredil, in tudi temu liku smo se trudili dodati večplastnost, četudi je morda nekoliko stereotipen. Liki dijakov so torej tipski, vendar mislim, da se najdejo v vsakem razredu in so bili nujni, da smo to zgodbo povedali.

Mladi igralci, ki ste jih v filmu postavil ob bok profesionalnih igralcev, so naturščiki. Kako je potekalo njihovo iskanje, kako avdicije?

Hodili smo po razredih ljubljanskih srednjih šol in iskali ljudi, ki bi bili čim bolj značajske podobni likom, že napisanim v scenariju. Ker je bilo to med poletnimi počitnicami in ker je šlo za slovenski film, med dijaki ni bilo pretiranega zanimanja. Tiste, ki so bili zanimivi, smo povabili na avdicijo. Avdicij je bilo za ene več, za druge manj. Zanimivo je tudi, da smo z mojima asistentoma tri mesece hodili po ljubljanskih srednjih šolah in iskali mlade ljudi, hodili iz razreda v razred, se trudili in jih mučili s procesom reševanja. Na koncu smo jih izbrali – od devetih dijakov se jih je sedem poznalo že od prej.

Igorja Samoborja, ki igra profesorja Zupana, pred snemanjem namerno niste seznanili z dijaki. Zakaj?

Tako je. S tem sem hotel pomagati mladim igralcem, da z njim ne bi stkali prijateljskih vezi, kar bi lahko podzavestno vplivalo na njihov odnos do njega. Pred filmom tako niso imeli niti ene skupne vaje. To je bilo zame nekaj novega. Prvič sem delal celovečerni film in prvič sem bil soočen s tako veliko zgodbo, s tako velikim številom igralcev in tudi z odločitvijo, kako voditi proces dela z njimi. Ni bila lahka odločitev in velikokrat sem dvomil, ali delam prav ali ne.

Ste pri izgradnji likov dijakov izhajali iz osebnostnih lastnosti igralcev?

Meja med tem, kaj je igra in kaj so osebnostne lastnosti, je zelo zabrisana. Veliko profesionalnih igralcev zagovarja tezo, da so, ko stopijo pred kamero, lik, ki nima nobene zveze z njimi in njihovo zasebno osebnostjo. Jaz to na nek način razumem, ampak me ta način dojemanja igralčevega dela ne zanima, in tudi ko delam z igralcem, me zanima tisto drugo. Mladi igralci iz filma so mi dali orodja, ko sem se začel pogovarjati z njimi. Skozi dva in pol meseca intenzivnega druženja so me spustili v bližino in mi o sebi zaupali stvari, ki so se potem na snemanju izkazale kot orodja, s katerimi so lahko kot igralci prehajali v določena emotivna stanja. Moja edina naloga je bila, da sem jih spomnil na to, kar imajo v sebi, na ta orodja. V človekovi naravi je namreč, da noče vstopiti v neka stanja, kjer mu ni prijetno, zato je bilo povsem jasno, da je bilo v ta emotivna stanja težje priti. Da smo do njih prišli, sem moral biti včasih malo zloben in izvesti kakšno manipulacijo, zaradi česar so bili name kdaj pa kdaj tudi jezni.

Vaš filmski jezik je zelo izrazit. Filmsko vzdušje ustvarijo klasična glasba, hladne barve, dolgi kadri in kader-sekvence, ki jih tudi sicer uporabljate v svojih filmih. Zakaj ste se odločili, da jih uporabite tudi v filmu Razredni sovražnik?

V prejšnjih kratkih filmih so bile kader-sekvence, v **Razrednem sovražniku** pa jih je zelo malo. So pa zato daljši kadri, kot je morda običajno. Dolge kadre sem uporabljal zato, da se znotraj enega kadra razvije določena emocija. Najbolj enostaven primer je prizor, ko Sabina bere iz slovarja v kabinetu profesorja Zupana. Ključno je, da vidimo, kako zavre njena bolečina in se utrne solza. Na tem mestu bi se lahko poslužil klasične metode in ji kapnil v oko pepermint, da bi to dosegel, vendar mene ni zanimala solza, ampak njena čustvena in energetska sprememba, ki se je na koncu manifestirala v solzi. Transformacijo dosežeš samo tako, da malo dlje gledaš igralca. Za marsikoga, ki je navajen klasične montaže, je lahko to veliko predolgo.

Film je vsegeneracijski, njegova tema je prostorsko in časovno univerzalna. Je film odraz naše (evropske) družbe in njenih razmer?

To je samo en del filma in morda se s tem vidikom niti nisem ukvarjal toliko, kolikor ga zdaj ljudje izpostavljajo. Mogoče ga zato toliko poudarjajo, ker zelo hitro opazijo nekatere podobnosti z našo družbo v tem trenutku in hkrati tudi z družbo iz preteklosti. Ti vzorci se namreč ponavljajo. Večji poudarek smo dali medosebnim odnosom, res pa je, da se je zaradi dinamike teh medosebnih odnosov kar naenkrat vzpostavila metafora celotne družbe. Razred je postal pomanjšan svet, mikrokozmos naše družbe ali celotne Evrope. Verjetno je tudi zaradi tega naletel na ugoden odziv na festivalih po svetu. Tudi prek tega, da je bil film nominiran za nagrado lux (op. a.: nagrada za najboljši evropski film po izboru evropskega parlamenta), mi je na nek način jasno, da film zagovarja evropsko idejo v tem, kako smo si v bistvu vsi podobni in prepleteni med sabo. Po vseh festivalih, kjer sem bil, sem poslušal podobne odzive občinstva – da si lahko predstavljajo identično zgodbo v njihovi državi. Imajo namreč zelo podobne probleme z mladino v srednjih šolah, in to ne glede na državo. To je zgodba o naši mladi generaciji, ki se je izgubila. Na tak način predvsem starejša publika rada komentira film in ob tem pozablja, kaj so starejši govorili njim, ko so bili oni mladi. Krog se torej ves čas vrti.

Intervju je nastal 5. 11. 2014 v Kinodvorovi Kavarni.

izhodišča za pogovor po filmu

Film odpira veliko moralno-etičnih vprašanj, na katera režiser ne odgovarja, ampak poskuša ohraniti nepristransko držo in s tem izzove gledalca, da zavzame aktivno vlogo pri gledanju, z lastnim razmislekom. Režiser tako v teku filma uspešno ohranja nevtralen položaj med liki, saj se ne postavi na nikogaršnjo stran, ampak gledalcu prepusti, da se odloči sam, hkrati pa odpira polje razprave.

V filmu so ključni medosebni odnosi različnih družbenih skupin – dijaki, profesorji, vodstvo šole in starši –, ki po tragičnem dogodku prihajajo v konfliktno situacije, te pa hkrati nastajajo tudi znotraj posameznih skupin. Močan protagonist so tudi filmska izrazna sredstva, ki podpirajo zgodbo in jo soustvarjajo.

profesor Zupan

Profesor Zupan od dijakov zahteva odgovornost in razmišljanje z lastno glavo. Za razliko od bivše razredničarke jih obravnava kot odrasle osebe, ki naj bi že samostojno sprejemale odločitve in njihove posledice. Ko razred prizadene tragični dogodek, ga profesor s pomočjo dela Thomasa Manna vključi v podajanje učne snovi in vzgojo, kar se dijakom zdi problematično in brezčutno do te mere, da se uprejo.

Mlade povprašajmo, kako so doživeli profesorja Zupana in njegov odnos z dijaki.

Kakšen je bil njegov odnos do učne snovi?

Kakšen je bil njegov odnos do dijakov in obratno?

Kakšne so bile njegove zahteve glede znanja dijakov?

Kakšen se jim je zdel profesorjev odziv na samomor? Kakšen bi bil za njih primeren odziv profesorja ob tej tragediji?

Kako se dijaki odzovejo na uro v nemškem jeziku in kako po samomoru, ko profesor končno spregovori v slovenščini?

Kakšni so bili očitki in obtožbe dijakov glede profesorja Zupana in zakaj?

Kako doživljajo upor dijakov proti profesorju in celotnemu šolskemu sistemu?

Ali je profesor Zupan v kakšnem trenutku ponudil dijakom pomoč? Kdaj in kako ste jo razumeli?

Kakšna se jim je zdela zadnja ura pri profesorju Zupanu? Kaj se zgodi?

Kaj mislite, da se zgodi s profesorjem, ko odide s šole?

dijaki

Zaostrena merila ocenjevanja in okrepljena vzgojna komponenta novega profesorja pri dijakih vzbudijo nezadovoljstvo. Po samomoru sošolke Sabine, za katerega v prvi vrsti okrivijo profesorja Zupana, se nezadovoljstvo razplamti v na videz nepremostljiv konflikt med profesorjem in dijaki, ki vidijo situacijo precej črno-belo. Dijake združi upor proti skupnemu sovražniku, vendar pa tudi znotraj njihove uporniške skupine prihaja do razprtij, kar je posledica heterogenosti značajev in življenjskih prioritet, predvsem pa nespoštovanja in nerazumevanja drugačnega mnenja.

Mlade povprašajmo, kakšni so se jim v filmu zdeli posamezniki liki dijakov in odnosi med njimi. Pri vsakem naj izpostavijo eno izjavo, dejanje ali prizor, ki se jim je zdel pomemben za oris njihove osebnosti.

Kakšni so se jim zdeli odnosi v razredu? Kakšen je bil odnos Mojce do Sabine in kakšen je bil odnos preostalih dijakov do nje?

Kako so dijaki doživeli Sabinin pogovor s profesorjem v kabinetu?

Kako so sošolci sprejeli novico o samomoru? Kako je njeno smrt doživel Luka in kako Mojca?

Kako jo je sprejel Primož?

Komu vse dijaki očitajo Sabinino smrt in zakaj? Dijaki profesorju Zupanu očitajo, da je Sabinino smrt izrabil za vzgojni prijem. Ali mislite, da so jo tudi oni izrabili za svoje interese?

Katere?

Zakaj se dijaki upirajo, na kakšen način in s kakšnim namenom? Mlade vprašajmo, ali se jim zdi upor upravičen. Kako bi oni reagirali v takšni situaciji?

Dijaki so upor izvajali predvsem skozi simbole in metafore. Kako si razlagate prizor z maskami Sabininega obraza? Zakaj so dijaki to naredili? Kaj so skušali s tem doseči? Zakaj mislite, da si je masko nadel tudi profesor? Kakšna je bila reakcija dijakov na to gesto?

Kako so razumeli Changovo izjavo o Slovencih? Kaj so stereotipi, kdo v filmu jih izreka in katerih družbenih skupin so se dotikali? Zakaj jih nekateri dijaki izrekajo?

Kaj menite o pomembnosti ritualov v šoli? Kako si razlagate Zupanovo izjavo »Če se hočete ločiti od ostalih živali, boste izvajali rituale in boste vstajali. V mojem razredu, pri mojih urah boste ljudje.«? So dijaki izvedli kak ritual tudi zunaj razreda? Ob kateri priložnosti?

drugi odnosi znotraj šole in šolski sistem

Dijaki svoj upor proti profesorju razširijo na upor proti celotnemu šolskemu sistemu, ki ga v njihovih očeh poseblja profesor Zupan. Šolski sistem je hladen, neizpros in neoseben, vendar pa tudi njihova uporniška skupina postaja takšna. Krivdo pripišejo celo bivši razredničarki in postanejo izključevalni do drugače mislečih dijakov. Njihova skupina tako z izrazitim postavljanjem ločnice mi-oni vključuje zametke ideologije, ki jo očitajo profesorju Zupanu.

Mlade povprašajmo, kakšni so se jim zdeli ostali šolski delavci – ravnateljica, profesorji in šolska psihologinja – ter kakšni so bili njihovi odnosi z dijaki.

Kakšna se jim je zdela razredničarka Nuša glede načina poučevanja in odnosa do dijakov?

Kakšna se jim je zdela ravnateljica in kako je vodila gimnazijo? Kako so doživeli pogovor med njo in dijaki, ki so organizirali radijsko oddajo?

Kako so doživeli svetovalno delavko – psihologinjo Sonjo? Kako so doživeli njen pogovor z Luko – o hobotnici?

Psihologinja je večkrat poudarila pomen pogovora – kako je bilo s pogovori v filmu? So se liki slišali med sabo?

Kakšni so bili odnosi dijakov s preostalimi profesorji?

Kako so Sabinino smrt doživeli ostali profesorji?

Razrednik Zupan z drugimi profesorji in ravnateljico ne najde skupnega jezika, saj se s svojim pedagoškim pristopom in metodami ter odnosom do učne snovi tudi sam na nek način upira ustaljenim normam šolskega sistema na gimnaziji. Dijake želi skozi učno snov predvsem naučiti samostojnega kritičnega razmišljanja in za razliko od ostalih profesorjev vključi tragični dogodek v učno snov ter ga uporabi kot vzgojni primer. Po tragediji pride v konflikt z ravnateljico, ki jo v prvi vrsti skrbi podoba šole v očeh zunanjih opazovalcev.

Mlade povprašajmo o odnosih med profesorjem Zupanom, ravnateljico in ostalimi profesorji. Kakšna se jim je zdela dinamika v zbornici? Opišejo naj odnos profesorja Zupana do kolegov in obratno. Kakšen je odnos med njim in ravnateljico Zdenko? Kakšen je odnos med učiteljico telovadbe in profesorjem Zupanom?

Razrednika Zupana naj primerjajo z ostalimi profesorji, z ravnateljico in bivšo razredničarko Nušo glede načina poučevanja in odnosov z dijaki.

o filmu in njegovih izraznih sredstvih

Film označujejo hladne barve, dolgi kadri in klasična glasbena tema, ki podpirajo vzdušje v razredu in na šoli. Dolgi kadri v filmu gradijo močne čustvene podobe, medtem ko nas dokumentaristični način snemanja z ročno kamero, ki na trenutke vnese dinamiko, popelje v središče dogajanja in vzbudi realistično filmsko vzdušje. K temu prispeva tudi dejstvo, da so igralci naturščiki in pred začetkom filma niso bili soočeni z Igorjem Samoborjem, kar je v film preneslo morebitna trenja in konfrontacije iz realnosti.

Mlade povprašajte, kakšen se jim je zdel film. Kakšna so njegova izrazna sredstva?

Kakšna občutja so jih prevevala ob gledanju?

Se jim je zdel film črno-bel? Kakšna vprašanja zastavlja? Ali so se med ogledom postavili na katero stran – dijakov ali profesorja in zakaj?

Kakšne barve prevladujejo v filmu in kakšna je njihova vloga?

Mlade povprašajmo, kakšna se jim je zdela glasba. Kdaj in v katerih prizorih je prisotna, kakšna je njena vloga?

Kakšni so bili kadri in zakaj?

Mladim omenimo, da v filmu igrajo naturščiki, in jih vprašajmo, kakšna se jim je zdela igra mladih igralcev.

Analiza prizora

Vprašanja lahko aplicirate na konkreten prizor iz filma in v njem analizirate filmska izrazna sredstva ter na kakšen način podpirajo vsebino.

Primer: Pogovor v kabinetu med Sabino in profesorjem Zupanom

Dijaki naj razmislijo, ali je bila v prizoru prisotna glasba.

Kakšne so barve v prizoru?

Kakšna je bila kamera? Kako blizu so liki v kadru?

Kdo je v kadru in kdaj? Ali je v kadru zmeraj tisti, ki v istem trenutku govori?

Kakšen je ritem prizora?

Dijaki naj pri vsakem vprašanju razmislijo, kakšen učinek imata zvok ali kamera na gledalca v konkretnem prizoru. Dodatno naj razmislijo, kako se oboje povezuje z vsebino in naravo pogovora, ki ga imata profesor Zupan in Sabina v kabinetu.

dodatne dejavnosti

Film lahko primerjamo s filmom **Razred (Entre les murs, 2008)**, ki prikaže konkretno povprečno šolo kot družbeno izjemno relevantno, pravi mikroprimer delovanja današnje francoske multirasne družbe v srednjem in nižjem sloju. François se z drugimi učitelji pripravlja na novo šolsko leto na srednji šoli v eni revnejših pariških sosek. Vsi si prizadevajo za najboljšo možno izobrazbo učencev, vendar se izkaže, da to ni ravno lahka naloga v razredu, kjer učenci in njihova mnenja izhajajo iz različnih kultur, pogledov na svet, osebnih in družinskih težav, vse pa zaznamuje najstniški uporniški duh. François uči francoski jezik in književnost ter je razrednik oddelku dijakov, ki ga spoznavamo v filmu. Skozi ure, ki jih vodi François, pa tudi skozi dogajanje na sami šoli, film vodi gledalca skozi učni proces in vse dileme, kompromise, ki jih morajo sprejeti tako učenci kot učitelj. Ob filmu je nastalo pedagoško gradivo, ki je dostopno na spletni strani Kinodvora:

http://www.kinodvor.org/media/razred_pg.pdf.

Primerjamo ga lahko tudi s filmom **Učitelj (Monsieur Lazhar, 2011)**, ki se sveže, tankočutno, a tudi s toplino in humorjem loteva tem, povezanih z življenjem v šoli. Montrealsko osnovno šolo dodobra pretrese nepričakovana smrt ene izmed učiteljic. Nekaj dni po tragičnem dogodku se v ravnateljščini pisarni z življenjepisom v roki pojavi Bachir Lazhar, uglajen in izobražen alžirski priseljenec. Ravnateljica ga v naglici najame in Bachir prevzame razred pokojne učiteljice. Kljub domnevnim dolgoletnim izkušnjam s poučevanjem v rodni Alžiriji se bo moral novi učitelj še marsičesa naučiti. Otroci še niso preboleli izgube, učni načrt in običaji frankofonske Kanade pa se kar precej razlikujejo od tistih v rodnem Magrebu. Kljub temu se Bachir s svojo iskrenostjo in dobrosrčnostjo kmalu zbliža z otroki. Rane se počasi celijo, nihče pa ne sluti Bachirjeve lastne boleče preteklosti in negotove prihodnosti. Ob filmu je nastalo pedagoško gradivo, ki je dostopno na spletni strani Kinodvora:

http://www.kinodvor.org/media/ucitelj_pg.pdf.